

Poltavos mūšis

Vyr. ltn. Aurimas Garbatavičius
*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Vadų ir jaunesniųjų štabo karininkų kursas*

TIRIAMASIS DARBAS

1. Istorinis kontekstas

XVIII a. pradžioje prasidėjo Didysis Šiaurės karas, trukęs nuo 1700 m. iki 1721 metų. Šis laikotarpis galutinai pakeitė Švedijos dominavimą Europoje, trukusį beveik du amžius. Vokiečių ordi-nui žlugus, Baltijos šalyse įsivyravo neaiški padėtis dėl tolesnio jų likimo. Tuo pasinaudodama, Rusija pradėjo kampaniją link Baltijos jūros, į ją išitraukė Lenkija ir Danija, siekdamos savų ekonominių tikslų. Tuo metu Revelio (dabartinis Talinas) piliečiai, suprasdami ekonominę naudą, vis dėlto šaukėsi Švedijos Karalystės pagalbos, nes „turtingi rusų pirkliai traukė pro juos į užgrobtą Narvą“ [2]. Švedijos Karalystė ištiesė pagalbos ranką Reveliui – 1561 m. jos kariai išsilaipino Revelyje ir sutrukdė Lenkijos, Rusijos ir Dani-jos bandymams dominuoti Baltijos jūroje. Tuometę Rusiją kama-vo nuolatiniai nesutarimai dėl sosto, o ir liaudis nuolat reiškė ne-pasitenkinimą valdžia. Rusiją buvo išsekinęs caro Ivano Rūsčiojo režimas, Lenkiją kamavo nesutarimai, Danijos ekonominė padėtis vis blogėjo, o Vokietijoje didžiulių rūpesčių kėlė feodalų susiskal-dymas [2]. Tuo pasinaudodama, Švedija pradėjo ekspansiją į kitas Europos šalis: Livonijos karas, per kurį Švedija dėl Livonijos žemių kovojo su Rusija, Danija ir Lenkija; Kalmaro karas – kova su Danija dėl prekybos Baltijos jūroje ir žemių; Lenkijos (tuometės Abiejų

Tautų Respublikos) ir Švedijos karai dėl įtakos Baltijos jūroje. Intensyvūs karai tęsėsi beveik šimtmetį, kol galiausiai Švedija, įtvirtindama savo pergales, 1660–1661 m. sudarė tris svarbias taikos sutartis: Olyvoje – su Lenkija, Kopenhagoje – su Danija ir Kardise – su Rusija [2]. Sudarius sutartis, mūšiai nurimo, bet tai buvo tik tyla prieš audrą.

Apibendrinant istorinį kontekstą, galima teigti, kad pagrindinės kovų, prasidėjusių XV amžiuje ir besitęsusių iki XVIII a. vidurio, priežastys buvo prekybinis dominavimas Baltijos jūroje. Didysis Šiaurės karas XVIII a. pradžioje prasidėjo dėl prarastų žemių, kurias Švedija buvo atėmusi iš minėtų valstybių.

2. Pagrindiniai įvykiai ir jų eiga

Nagrinėjant Didįjį Šiaurės karą, svarbu skirti dėmesio Poltavos ir Narvos mūšiams bei sprendimams, priimtiems po jų. Pirmą kartą tuometės Švedijos ir Rusijos kariuomenės susitiko Narvos mūšyje, kuriame Švedijos karaliaus Karolio XII vedami kariai sutriuškino caro Petro I kariuomenę, kuriai vadovavo vienas iš Rusijos generolų. Šis mūšis buvo lūžio taškas abiem valstybėms. Jame išryškėjo stiprios vadovaujančios asmenybės.

Prabėgus daug metų po Narvos mūšio, caras Petras I rašė: „Tai, kad mums teko išgyventi šią nelaimę, iš tiesų buvo didžiulė sėkmė, nes tik ši patirtis privertė stropiai mokytis ir uoliai dirbti“ [6]. Petras I buvo išskirtinė asmenybė, linkusi į naujoves ir turėjusi strateginį mąstymą. Po pralaimėjimo Narvoje Rusijos kariuomenėje prasidėjo reformos. Caras didelį dėmesį skyrė pajėgumų didinimui ir artilerijos tobulinimui. Nors Poltavos mūšyje Rusija turėjo aki-vaizdžią persvarą, caras nenuvertino Švedijos kariuomenės.

Pergalė sustiprino Karolio XII pasitikėjimą savo jėgomis. Lai-
mėjimas leido patikėti, kad Karolis XII – nepaprastų gebėjimų ka-
ryboje turintis karalius, lyginamas net su Aleksandru Makedonie-
čiu, nes „vos 18 metų Karoliui XII tai buvo pirmoji pergalė mūšio
lauke, kaip ir legendiniam karvedžiui Aleksandrui Makedoniečiui“
[6]. Karolis XII nuo mažumės buvo auginamas kaip karys – ištver-

mingas, aukštos moralės, turėjo puikių vadovavimo įgūdžių. Be to, domėjosi karo meno istorija ir visuose mūšiuose turėjo Aleksandro Makedoniečio knygą. Jis tvirtino, kad duotas žodis yra viskas – jei davei žodį, privalai jį tesėti [6]. Tačiau Karolis XII ne visada įsiklausydavo į savo vadų nuomones, o sėkmė mūšiuose jam suteikė per didelio pasitikėjimo ir skatino nuvertinti priešiškas pajėgas. Vienas iš Švedijos generolų rašė: „Karolis XII negalvojo apie nieką kitą, tik apie karą, neklausė jokių patarimų ir buvo įsitikinęs, kad visas reikalingas instrukcijas gauna tiesiai iš Dievo“ [6]. Taigi Karolis XII buvo gerbiamas ir mėgstamas karių dėl drąsos, asmeninio pavyzdžio mūšiuose, gebėjimo vadovauti ir taktinių žinių. Tačiau jis buvo užsispyręs ir per daug pasitikintis savo jėgomis, o tai lėmė neigiamas pasekmes Didžiajame Šiaurės kare.

„Didysis Šiaurės karas – karas, pakeitęs pasaulį“ – taip skambiai pavadintas Wilsono Dereko mokslinis straipsnis [1]. 1709 m. birželio 27 d. rusų ir švedų kariuomenės susitiko lemiamame mūšyje Ukrainos Poltavos mieste. Pradinės švedų pozicijos buvo į šiaurės vakarus nuo šio miesto. Rusų pajėgos buvo išsidėsčiusios stipriai įtvirtintose pozicijose, Poltavoje, į pietvakarius nuo Semenivkos miesto. Pajėgų – ginančiųjų ir puolančiųjų – santykio skirtumas buvo itin ryškus. Likus mažiau nei 24 val. iki mūšio, Švedijos kariuomenę sudarė apie 25 000 karių: apie 12 000 pėstininkų, 6 700 dragūnų ir 6 400 kavaleristų. 1 800 karių išsidėstė palei Vorsklą. Kaip teigiama Roberto Petrausko knygoje, tiesioginiuose veiksmuose dalyvavo apie 16 000–19 000 švedų karių [6]. Rusijos karių skaičius siekė apie 50 000, iš jų mūšyje dalyvavo nuo 28 500 iki 31 500 karių [6]. Taigi, kariaujančių pusių santykis buvo beveik 1:2 rusų naudai. Tačiau toks karių skaičiaus skirtumas buvo tik viena iš problemų, lėmusių švedų kariuomenės pralaimėjimą.

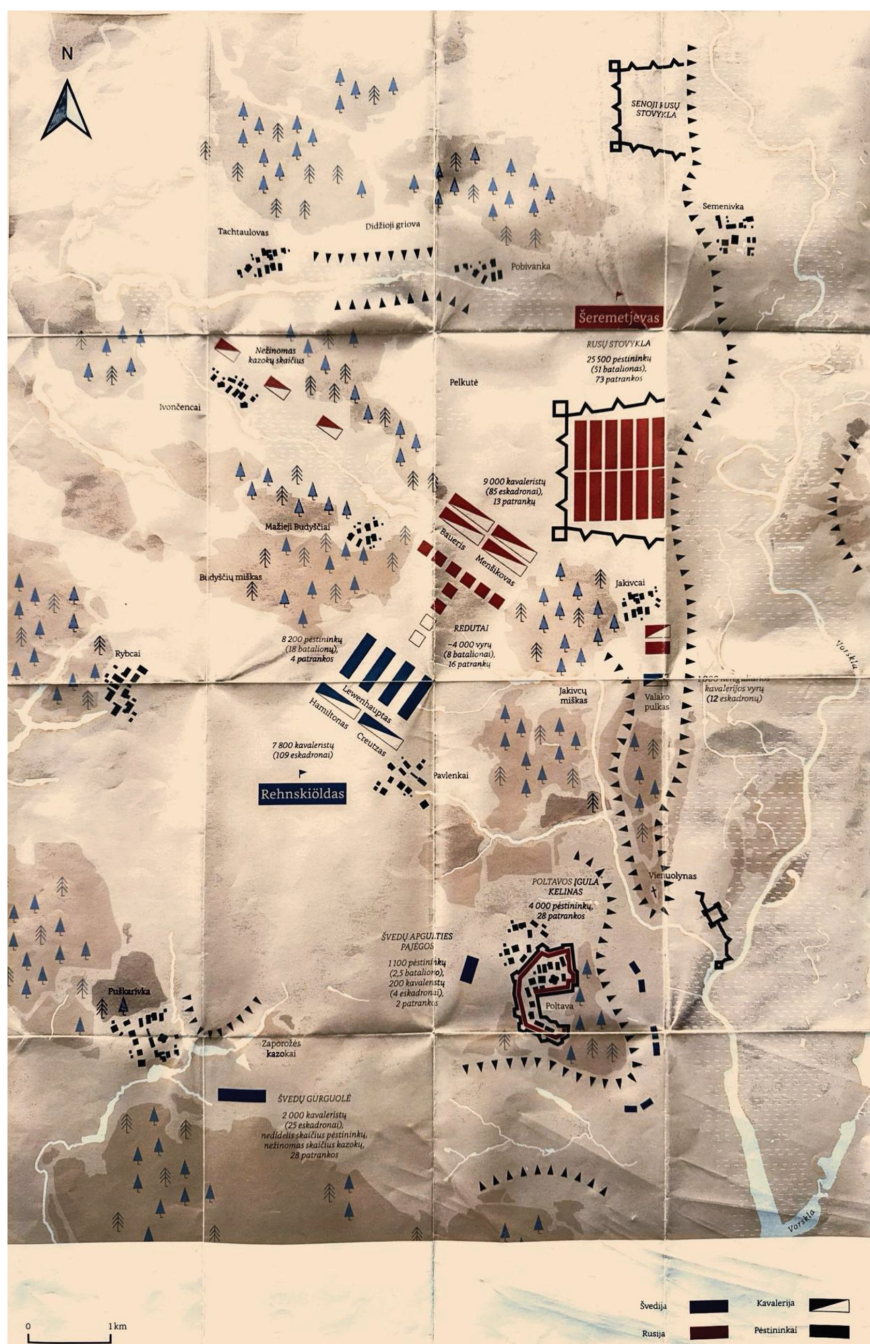
Karolis XII negalėjo vadovauti mūšiui, nes buvo sužeistas į pėdą, todėl vadovavo ūmaus charakterio karvedys Carlas Gustafas Rehnskioldas, tad švedų kariuomenėje vyravo tam tikra konfrontacija. Ypač ryškūs buvo nesutarimai su grafu Adamu Ludwigu Levenhauptu. Grafas atsainiai vykdė C. G. Rehnskioldo nurodymus, o Poltavos mūšio išvakarėse net nesupažindino su mūšio planu [6].

Mūšis prasidėjo 3 val. 45 min. Nors pozicijas buvo planuota užimti 2 val., dėl pasiklydusių A. L. Lewenhaupto vadovaujamos kavalerijos karių pozicijos buvo užimtose 3 val. 30 min. [6]. Laikas buvo labai svarbus mūšiui. Saulė tuo metu tekėjo 3 val. 50 min., bet jau 3 val. 20 min. vyravo prieblanda, ir buvo galima įžiūrėti judančius siluetus. Taigi, prieš pat mūšį vykdamas žvalgybą rusų raitelis, išniręs iš miškų, pastebėjo švedus ir ėmė šaudyti iš pistoleto – taip buvo prarasta puolimo netikėtumo galimybė. Tuomet pasigirdo būgnai.

Pirmoji Poltavos mūšio fazė. Švedijos kariuomenė gana sėkmingai pradėjo pirmųjų redutų¹ šturmą, bet, pasiekusi trečiąją, įstrigo. Rusų gynybos įtvirtinimai ir artilerija buvo nepralaužiami. Švedijos vadai nesitikėjo tokio tvirtumo Rusijos gynybinių pozicijų. Norint įveikti kliūtis, švedams prireikė kopėčių (grioviai buvo 2 m gylio, o pylimas – 1,5 m aukščio), fašinių (žabų ryšulėlių), reikalingų primesti į griovius, poliais tvirtinamų kopimo virvių, rankinių granatų [6]. Tokios įrangos Švedijos kariuomenė neturėjo.

Trečiojo reduto šturmui vadovavo generolas majoras Carlas Gustafas Roosas. Puolė šeši batalionai (apie 2 600 karių). 40 proc. jų karių (apie 1 100) žuvo, todėl nuspręsta atitraukti dalinius. Taip C. G. Roosas buvo atkirstas nuo pagrindinių pajėgų. Tuo metu grafas A. L. Lewenhauptas prasiveržė pro kairiąją flangą ir jau buvo davęs nurodymus šturmuoti rusų stovyklą, tačiau gavo įsakymą atsitraukti ir surinkti visą kariuomenę į vieną vietą [6]. A. L. Lewenhauptas ir C. G. Roosas bandė sujungti atsiskyrusius dalinius išsiųsdami žvalgybą, tačiau bandymai buvo nesėkmingi. C. G. Rooso kariai buvo paimti į nelaisvę arba nukauti.

¹ **Redutas** (pranc. *redoute*) – apskritimo, kvadrato (dažniausiai) arba daugiakampės formos uždaras lauko fortifikacijos statinys, skirtas gynybai.

1 pav. Poltavos mūšio schema [6]

Antroji Poltavos mūšio fazė. Petro I mūšio strategija po pirmosios fazės pasikeitė – rusai nusprendė pereiti į puolimą. Caras Petras I išrikiavo 42 batalionus ir 100 patrankų kartu su sunkiaisiais pabūklais (apie 22 000 karių), o švedai – 10 batalionų (apie 4 000 karių) ir nė vienos patrankos. Peteris Englundas rašė: „Didžiausias švedų taktinis pranašumas mūšyje buvo ne techninis, o moralinis“ [2]. Psichologinis nusiteikimas buvo pabrėžiamas kaip vienas iš svarbiausių veiksnių, nulėmusių mūšio baigtį. Prasidėjus lemiamam mūšiui, Švedijos kariuomenė buvo sutriuškinta vos per 30 minučių.

Poltavos mūšis laikomas vienu didžiausių mūšių iki XX amžiaus pagal aukų skaičių. Remiantis Peterio Englundo pateikta statistika, Švedijos kariuomenėje iš 19 700 karių apie 9 700 žuvo arba buvo paimti į nelaisvę – tai yra beveik 50 proc. visos kariuomenės. Rusijos pusėje – 1 345 kariai žuvo, o 3 290 karių buvo paimta į nelaisvę arba sužeista. Tai sudarė 15 proc. iš 30 000 karių. Visi Švedijos karo vadai buvo paimti į nelaisvę, o Karoliui XII, kuris nedalyvavo tiesioginiuose mūšio veiksmuose, pavyko pabėgti į Osmanų imperiją [6].

Apibendrinant galima teigti, kad Poltavos mūšio baigtį nulėmė Rusijos išmoktos pamokos ir Švedijos kompleksinės klaidos. Švedijos pralaimėjimą lėmė ne vienas aspektas: žvalgybos ypatumai, karių skaičiaus veiksnys, vadų nesutarimai, priešo nuvertinimas, pasiruošimas mūšiui, mūšio lauke taikytos strategijos ir Karolio XII negalėjimas vadovauti Poltavos mūšiui dėl sužeidimo. Petro I pergalę nulėmė Rusijos kariuomenės pasiruošimas mūšiui, gynybiniai įtvirtinimai, artilerijos parama, pasirinkta mūšio gynybos strategija, prisitaikymas prie mūšio sąlygų keičiant gynybos strategiją ir perėjimas į puolimą tinkamu laiku.

3. Poltavos mūšio palyginimas su šiuolaikine karyba

2016 m. Lietuvos karinėje doktrinoje išskiriamos tokios kovojančiųjų galių sudarančios dalys: judėjimas ir manevras, žvalgyba, ugnis (ugnies galia), vadovavimas ir valdymas (kontrolė), apsauga, išlaikymas (aprūpinimas) ir visas šias dalis apimanti lyderystė [4]. Norint pasiekti išsikeltus tikslus ir sėkmingai įvykdyti operaciją,

šios dalys turi darniai veikti. Toliau jos analizuojamos, norint geriau suprasti Poltavos mūšį ir išnagrinėti klaidas, padarytas iki mūšio ir po jo.

Judėjimo ir manevro tikslas – sukurti pajėgų ar vienetų pozicijų pranašumą prieš ir (ar) grėsmių atžvilgiu. Pirmojoje Poltavos mūšio fazėje Rusijos kariuomenės įrengti redutai blokavo pagrindinę puolimo ašį, ir švedai patyrė didžiulių nuostolių, o dalis jos kariuomenės (C. G. Rooso vadovaujami padaliniai) buvo atskirta ir vėliau neutralizuota. Čia svarbu pabrėžti tris dalykus, lėmusius mūšio eigą:

- 1) gerai įrengti redutai sumažino Švedijos puolimo tempą;
- 2) C. G. Rooso vadovaujami padaliniai buvo planuojami naudoti kaip rezervas, bet buvo neutralizuoti [6];
- 3) atviri laukai leido Petro I kariuomenei visapusiškai išnaudoti artileriją.

Antrosios Poltavos mūšio fazės metu A. L. Lewenhauptas, prasisiveržęs pro kairiąją flangą, buvo įspraustas vietovėje, kurioje buvo ribotos galimybės išsiskleisti kovos rikiuote: iš vienos pusės – pelkė, iš kitos pusės – miškas. Kavalerijai neužteko vietos išsiskleisti ir išsirikiuoti flanguose, raiteliams teko susigrūsti ankštame lauke už pėstininkų [6]. Taigi, prisitaikymas pagal vietovę buvo svarbus mūšio eigai.

Kitos kovojančiųjų galios sudėtinės dalies – *žvalgybos* – pagrindinis tikslas yra žvalgyimas ir informacijos rinkimas. Švedams, atliekant žvalgybą, nepavyko išlikti nepastebėtiems, todėl jie prarado netikėtumo faktorių. Be to, Švedijos vadovybė neįvertino Rusijos karių skaičiaus ir artilerijos kiekio. Šturmuodami švedai neturėjo reikiamos įrangos, tinkamos Rusijos gynybos įtvirtinimams įveikti.

Analizuojant tiesioginės ir netiesioginės *ugnies naudojimą* prieš atžvilgiu, svarbu išskirti tai, kad Švedija laikėsi savo strategijos, – puolant Rusijos kariuomenę, išnaudoti netikėtumą ir tempą. Šturmuodami Švedijos kariai gurguolėje paliko 28 patrankas, o pasiėmė tik 4 patrankas. Ką reiškia 4 patrankos prieš 102 Rusijos patrankas! [6] Smarkiai skyrėsi ir kovojančių pusių pėstininkų, dragūnų ir kavalerijos skaičiai – apie 16 000 prieš 30 000 karių.

Pagal netiesioginės ir tiesioginės ugnies galią rusų persvara buvo akivaizdi.

Vadovavimas ir valdymas – tai koordinuoti ir laiku priimti vadų sprendimai. Švedijos vadovybė laikėsi pagrindinės strategijos – svarbu netikėtumas ir mūšio tempas. Aptikus į žvalgybą išsiųstus švedų karius, buvo prarastas netikėtumo faktorius, bet delsimas galėjo atnešti tik daugiau aukų. Buvo nuspręsta į mūšį neimti artilerijos ginkluotės, nes tai būtų stipriai sumažinę tempą, nors, kaip parodė mūšio eiga, artilerija būtų itin padėjusi šturmuojant rusų padalinius. Buvo nuspręsta laikytis prieš mūšį nustatytos strategijos, bet ji lėmė silpną ugnies galią ir didelį aukų skaičių. Rusijos pagrindinė strategija buvo stipri gynyba, ir tai jai sekėsi. Pirmosios fazės metu Rusija sėkmingai laikėsi savo gynybos plano, o antrojoje fazėje Petras I, įvertinęs mūšio situaciją, perėjo į puolimą išleisdamas 22 000 karių iš įtvirtintų pozicijų ir 8 000 karių palikdamas rezerve [6]. Rezultatas – švedų kariuomenė buvo sutriuškinta per 30 minučių. Taigi, tinkamas situacijos vertinimas ir koordinuotas sprendimų priėmimas gali atnešti pergalę.

Apsaugos tikslas yra apsaugoti nuo priešo puolimo ar kito kio poveikio, galinčio padaryti žalos. Apsauga yra kompleksinis veiksnys, apimantis manevrą, žvalgybą, vadų vietas, įtvirtinimus ir logistiką. Puikus pavyzdys yra 10 rusų įrengtų redutų, kurie užtikrino, kad švedų pajėgos neužpultų pagrindinių Rusijos gynybos pozicijų. Viename redute buvo užmaskuotos artilerijos sistemos, kurios prisidėjo prie apsaugos ir padėjo stabdyti puolančiuosius [6]. Nors švedai ir puolė, jie buvo paėmę tik keturias patrankas, todėl nebuvo tinkamai apsaugoti ir mūšio metu kovojo kalavijais prieš patrankas. Stiprūs įtvirtinimai, ginkluotės maskavimas ir ugnies galia stipriai prisidėjo prie rusų karių apsaugos.

Aprūpinimas – tai logistinis atsargų tiekimas savoms pajėgoms tinkamu laiku ir tinkamai palaikomas. Žygis buvo nualinęs švedus. Kai jie užėmė pozicijas prie Poltavos, jiems smarkiai trūko paraiko ginklams. Prie logistikos problemų prisidėjo ir tai, kad Petras I ėmėsi išdegintos žemės taktikos. Jis įsakė 200 km spinduliu ten, kur galėjo žygiuoti Švedijos kariuomenė, viską sudeginti, kad nieko ne-

liktų [6]. Švedijos kariams stigo maisto, vandens, ginklų ir parako, jie buvo išvargę, ginkluotė – sugedusi. Tuo metu Rusija buvo savo teritorijoje, ir tai suteikė logistinę pranašumą.

Visas kovojančiųjų galios sudėtinės dalis apimanti *lyderystė* – gebėjimas sudaryti vieningas pajėgas, junginius, kurie geba vykdyti minėtas šešias funkcijas, ir daryti įtaką kariams. Kitaip tariant, lyderystė sujungia visas minėtas kovos galios dalis, o už jos įgalinimą atsakingi vadai. XVIII a. kariai dažnai buvo motyvuojami ne pavyzdžiu, o grasinimais – tai taip pat buvo veiksminga, bet vadas, sugebantis įkvėpti savo kareivius, buvo daug veiksmingesnis.

Apibendrinant galima teigti, kad buvo padaryta įvairių klaidų, susijusių su žvalgyba, manevru ir judėjimu, vadovavimu ir valdymu, parama ugnimi, logistika, apsauga. Tik visų šių dalių tinkamas sąveikavimas gali atvesti kariuomenę į pergalę. Esminės švedų klaidos: karių santykis gynyboje ir puolime, netikėtumo faktoriaus žlugimas, blogas pasiruošimas mūšiui, ugnies trūkumas, karvedžio sužeidimas. Toliau verta pasigilinti į naudotą ginkluotę.

4. Ginkluotė ir technika

Didžiajame Šiaurės kare buvo naudojami kelių rūšių ginklai. Juos galima suskirstyti į tris kategorijas:

- I. Šaunamieji ginklai;
- II. Durtuvai, kardai ir ietys;
- III. Artilerija.

Visi ginklai turėjo įvairių privalumų: vieni buvo tinkami artimajai kovai, kiti – tolimajai; kai kurie buvo galingi, bet sunkūs. Mūšio lauke buvo svarbus ginklų derinimas ir tinkamas parinkimas. Šaudmenys ir artilerija buvo gabenami arkliais.

Šaunamieji ginklai. XVII a. pabaiga buvo pereinamasis laikotarpis – tuo metu pereita nuo iečių prie muškietų. Parako ginklais buvo ginkluoti pėstininkai. Muškieta buvo gerokai veiksmingesnis ginklas, nes buvo galima šaudyti iš tam tikro atstumo, o esant poreikiui, ant muškietos galo buvo tvirtinamas durtuvas. Švedai vieni pirmųjų muškietomis apginklavo savo karius; vėliau jų pavyzdžiu

pasekė ir kiti [6]. Kitas plačiai naudotas ginklas buvo kavalerijos pistoletas – jis buvo naudojamas puolant kartu su kardais [3].

Durtuvai, kardai ir ietys. Šie ginklai daugiausia buvo skirti artimajai kovai su priešu. Daugelis Europos šalių naudojo šiuos ginklus kariuomenėje, jais buvo apginkluoti kavaleristai arba pėstininkai.

Artilerija. Tai vienas iš pagrindinių ginklų, nulėmęs Rusijos kariuomenės pergalę. Šią ginkluotę labai mėgo caras Petras I. Artilerija galėjo apšaudyti priešą iki 500 m atstumu [5]. Rusijos ir Švedijos kariuomenės naudojo lengvosios, vidutinės ir sunkiosios artillerijos sistemas. Kai kurios patrankos svėrė 2–2,5 tonos [6]. Poltavos mūšyje buvo naudojami 2,7 kg ir 5,4 kg artillerijos sviediniai [3]. Taip pat buvo naudojami savadarbiai skeveldriniai užtaisai – kartečės. Jas sudarė apvalkalas, pripildytas apvalių švino kulkų, arba kartečės korpusas būdavo apdengiamas kartonu, metalu ar medžiu ir pripildomas bet ko, kas galėjo sužeisti: titnago, surūdijusių, sulūžusių gelžgalių. Veikimo principas buvo paprastas – kaip šratinio šautuvo [2].

Keičiantis laikams, keitėsi ir ginklų sistemos. Jau Didžiojo Šiaurės karo metais buvo siekiama kuo efektyviau išnaudoti ginklus. Būtina pabrėžti, kad visos ginklų sistemos buvo veiksmingos, jei buvo naudojamos tinkamai ir derinant. Poltavos mūšyje pasiekti pergalę padėjo būtent kombinuota artillerijos ugnis.

5. Socialinis, ekonominis ir politinis poveikis

Poltavos mūšis padarė didelį poveikį užsienio šalių politikai, ekonomikai ir kultūrai. Rusija tapo nauja Rytų imperija, pripažinta Vakarų šalių. Tuo metu Švedija prarado geopolitinę įtaką, o jos, kaip hegemoninės valstybės, statusas ėmė menkti. Rusijos politinis statusas smarkiai pasikeitė. Po pergalės Poltavos mūšyje Europa turėjo pradėti skaitytis su Rusija. Po karo Rusijai atsivėrė kelias prie Baltijos jūros, o Švedijos kariuomenė buvo sutriuškinta (iš 20 000 karių, paimtų į nelaisvę, į Švediją grįžo tik apie 4 000) [6]. Švedijos autoritetas Europoje smarkiai sumažėjo, be to, ji prarado dalį užgrobtų žemių.

Rusijos pergalė Poltavos mūšyje paskatino ne vieną reformą,

kuri turėjo ilgalaikį poveikį šaliai. Viena iš jų – Rusijos pergalė prieš švedus buvo įtraukta į religinį (stačiatikių) kalendorių ir pavadinta Poltavos pergalės diena. Taip buvo siekiama pabrėžti ir remti caro valdžią Rusijoje, vienijant ir kartu kontroliuojant Rusijos liaudį. Be to, carui patiko Vakarų kultūra, todėl šalyje buvo pradėtos reformos. Buvo sukurti nauji valdžios organai, tokie kaip Senatas, kuris veikė kaip aukščiausia valstybės institucija. Biurokratinė sistema buvo pertvarkyta – sukurtos devynios naujos administracinės institucijos, kurios iš dalies pakeitė provincijos valdžią [7]. Tuo metu Švedijoje prasidėjo migracija į Europą, o vėliau – į Šiaurės Ameriką, nes šalyje buvo padidinti mokesčiai siekiant finansuoti kariuomenę.

Taigi, Poltavos mūšis padarė didelę įtaką Rusijai ir Švedijai. Rusija įgijo naują įvaizdį Europoje ir pasauliniu mastu, o Švedija, patyrusi pralaimėjimą, turėjo pergaltvoti savo strateginius ekonominius, socialinius bei politinius planus ir agresyvią savo kampaniją pakeisti sąjungininkų paieška.

6. Išvados

Poltavos mūšis buvo vienas didžiausių XVIII amžiaus mūšių. Jo pasekmės dalyvavusios šalys juto dar ne vieną šimtmetį. Atlikus Poltavos mūšio analizę, galima teigti, kad, turint net ir stiprią kariuomenę, galima laimėti mūšį, bet ne karą. Tai parodė Švedijos kariuomenė, vadovaujama karaliaus Karolio XII. Švedijos pralaimėjimas tapo lūžiu šalies istorijoje – šalis iš militaristinės imperijos tapo nacionalistine valstybe, labiau orientuota į vidinį vystymąsi ir taikius tarptautinius santykius. Tai paveikė visą Švedijos visuomenę – jos politiką, kultūrą, tarptautinius santykius.

Rusijos pergalė Poltavos mūšyje pakeitė jėgų pusiausvyrą Europoje – Rusija iškilo kaip nauja dominuojanti valstybė pasaulyje. Jos kariuomenė tapo viena svarbiausių institucijų, ekonomika išsiplėtė už Rusijos teritorijos ribų, kelias prie Baltijos jūros atvėrė galimybes aktyviau prekiauti su Europos valstybėmis tokiais ištekliais, kaip geležis ir grūdai. Caro Petro I pergalė prieš Švediją buvo

istorinė ir yra prisimenama iki šiol.

Taigi, galima drąsiai teigti, kad tinkamas pasiruošimas mūšiui yra esminis siekiant pergalės mūšio lauke. Atlikus Poltavos mūšio analizę remiantis 2016 m. Lietuvos karinėje doktrinoje išskirtomis kovojančiųjų galią sudarančiomis dalimis, nustatyta, kad mūšio metu svarbu sujungti visus veiksnius: judėjimą, žvalgybą, paramą ugnimi, pajėgų apsaugą, aprūpinimą, vadovavimą ir valdymą. Kiekviena iš šių dalių labai svarbi ir gali lemti mūšio baigtį. Būtent tai įrodė Rusija, pasiekdama pergalę prieš Švediją.

7. Bibliografija

1. Wilson, D. *Poltava the Battle that Changed the World. History Today*, 2009, 59.
2. Englund, P. *Poltava. Pasakojimas apie vienos kariuomenės žuvimą*. Vilnius: Baltos lankos, 1997.
3. Konstam, A. *Poltava 1709: Russia Comes of Age*. Osprey Campaign, 1994.
4. *Lietuvos karinė doktrina*. Lietuvos kariuomenė, 2016.
5. Massie, R. K. *Peter the Great: His Life and World*, 1981.
6. Petrauskas, R. *Poltava*, Vilnius: Protų kovos, 2022.
7. Lee, S. J. *Peter the Great*. London: Routledge, 1993.